

Tieslietu ministrijas likumdošanas iniciatīvas vardarbības izskaušanai ārpus kriminālprocesa

**Laila Medina, Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece
tiesību politikas jautājumos**

Statistika par no vardarbības cietušajiem

- No vardarbības faktiski cietušo sieviešu skaits ir ļoti liels – ANO Iedzīvotāju fonda Reproductīvās veselības ziņojumā norādīts, ka no vardarbības cietušo sieviešu skaits Latvijā 2003. gadā sasniedza 29 % (UNFPA (the United Nations Population Fund), 2004) no visām Latvijas sievietēm.
- Jaunākās Eiropas Padomes Konvencijas par vardarbības pret sievieti un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu Paskaidrojošā ziņojuma 2. punktā norādīts: „Pret sievietēm vērstas vardarbības izplatības rādītāji Eiropā nav zināmi, taču daudzas dalībvalstis veic aizvien vairāk aptauju, lai noteiktu tās apmēru valsts līmenī. Lai gan izmantotā metodoloģija ir atšķirīga, šo aptauju pārskats liecina par to, ka dažādās valstīs no vienas piektās daļas līdz vienai ceturtajai daļai sieviešu vismaz vienu reizi, būdamas pieaugušas, ir piedzīvojušas fizisku vardarbību un ka vairāk nekā viena desmitā daļa sieviešu ir piedzīvojuši seksuālu vardarbību ar spēka pielietošanu. Rādītāji par visiem vardarbības veidiem, tostarp par vajāšanu, sasniedz 45 %. Lielāko daļu šādu vardarbības aktu veic vīrieši to tiešajā sociālajā vidē, visbiežāk partneri vai bijušie partneri.”
- A. Putniņas 2011. gada pētījuma „Iedzīvotāju reproductīvā veselība. Pārskats par situāciju Latvijā (2003-2011)” sadaļā „Vardarbība” norādīts, ka, analizējot aptaujas datus, no fiziskas vardarbības pēdējo piecu gadu laikā cietušo respondentu īpatsvars Latvijā ir 29,6% sievietēm un 32,6% vīriešiem (jāatzīmē, ka šajā sadaļā netiek aplūkoti tikai vardarbība ģimenē).
- Informatīvajā ziņojumā par Programmas vardarbības ģimenē mazināšanai 2008.-2011.gadam izpildi norādīts, ka: «pieejamie statistikas dati, kaut gan bieži vien nepilnīgi, ļauj izsecināt, ka vardarbība ģimenē Latvijā ir izplatīta un visvairāk no tās cieš sievietes un bērni. Aptuveni 85% no visiem fiksētiem vardarbības gadījumiem pret bērniem un 40% no vardarbības gadījumiem pret sievietēm notiek ģimenēs. Ceturta daļa no visiem vardarbīgiem noziegumiem (slepkavības un fiziska vardarbība), par kuriem personas tiek notiesātas, notiek ģimenēs. Turklāt, sievietes un bērni lielākoties cieš no saviem vistuvākajiem cilvēkiem – pret sievietēm vardarbīgi izturas dzīvesbiedri, pret bērniem – vecāki. Pēdējo divu gadu laikā ģimenē tika noslepkavotas vismaz 9 sievietes un vismaz 49 tika izkropļotas.»

Pašreizējais normatīvais regulējums Latvijā

- Šobrīd Latvijā pieaugusi persona, kas cieš no fiziskas vardarbības, pārtraukt vardarbību var, tikai vērsties policijā ar iesniegumu. Kriminālprocesa ietvaros procesa virzītājam ar savu lēmumu ir iespējams noteikt drošības līdzekļus – ierobežojumus aizdomās turētajam vai apsūdzētajam. Tāpat arī atsevišķos gadījumos var tikt noteikta personas speciālā aizsardzība. Tomēr nereti cietusī persona savas subjektīvās attieksmes dēļ pret vardarbīgo personu nevēlas, lai pret vardarbīgo personu tiktu uzsākts kriminālprocess. Nereti, ja arī kriminālprocess tiek uzsākts, cietusī persona atsauc savu iesniegumu. Jāņem vērā arī, ka cietušā vajāšana (*stalking*) (piemēram, vajāšana pret cietušā gribu, nepārtraukti zvanot, izsekojot) Latvijā pagaidām nav kriminalizēta.
- Šobrīd Latvijā Bāriņtiesu likumā ir ietverts mehānisms, kuru izmanto vardarbības gadījumos pret bērnu. Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma bāriņtiesas loceklim gadījumos, kad atklājas vardarbība ģimenē, kas vērsta pret bērnu, ir tiesības vienpersoniski pieņemt lēmumu par bērna izņemšanu no ģimenes (aizgādības tiesību pār bērna pārtraukšana vecākiem) un nogādāt bērnu drošos apstākļos. Šobrīd Latvijas normatīvajos aktos pastāv ātrs un efektīvs mehānisms, lai izolētu bērnu no vardarbīgas ģimenes vides. Tomēr būtu stiprināmi mehānismi, ka ļautu izolēt nevis bērnu no ģimenes vides, bet gan personu, kas bijusi vardarbīga pret bērnu.

Normatīvais regulējums citās valstīs

- Daudzu valstu (Francijas, Ungārijas, Bulgārijas, Igaunijas, Austrijas, Vācijas, Itālijas, Čehijas, Nīderlandes, Slovēnijas, Apvienotās Karalistes, Spānijas, Moldovas, ASV noteiktos štatos u.c.) normatīvajos aktos cietušajām personām ir paredzēta iespēja pēc savas iniciatīvas civilprocesa ietvaros vērsties tiesā un lūgt tiesu noteikt ierobežojumus vardarbīgajai personai – pienākumu vardarbīgajai personai atstāt un netuvoties kopīgam mājoklim, netuvoties cietušai personai un vietām, kas saistītas ar cietušo personu u.tml. (*restraining and protection orders*). Ja vardarbīgā persona pārkāpj šos aizliegumus, parasti tiek paredzēta kriminālatbildība.
- Papildus vardarbības ģimenē novēršanai tik aktuālajiem aizliegumiem tuvoties un sazināties ar konkrētu personu vai tuvoties noteiktām vietām, ārvalstīs ir paredzēti arī dažādi citi pasākumi vardarbības prevencijai, tai skaitā, piemēram, sprieduma publicēšana, pienākums atrasties noteiktā vietā, pienākums piedalīties speciālās programmās un pat preventīva brīvības atņemšana (*Eiropas Cilvēktiesību tiesa brīvības atņemšanu uzskata par nepieļaujamu*).

ANO komiteju, Eiropas Padomes sniegtajos ieteikumos Latvijai izteikti pārmēri par nepietiekamiem pasākumiem vardarbības ģimenē problēmas risināšanai

ANO Konvencijas par jebkuru sieviešu diskriminācijas izskaušanu (CEDAW) komiteja

ANO Konvencijas par jebkuru Sieviešu diskriminācijas izskaušanu (CEDAW) komiteja, 31.sesijas laikā (2004.gada 14.-19.jūlijā) izskatot Latvijas apvienoto ziņojumu par konvencijas izpildi, sagatavoja ieteikumus Latvijai, tai skaitā norādot:

„55. Komiteja ir noraizējusies, ka vardarbība pret sievietēm, īpaši vardarbība ģimenē, vēl joprojām tiek uzskatīta par personisku lietu starp pāridarītāju un upuri.

Savas Vispārīgās rekomendācijas Nr.19 gaismā Komiteja mudina dalībvalsti piešķirt prioritāti visaptverošiem pasākumiem, lai risinātu jautājumu par vardarbību pret sievieti ģimenē un sabiedrībā, kā arī atzīt, ka šāda vardarbība, tai skaitā vardarbība ģimenē ir sieviešu cilvēktiesību pārkāpums, kā to nosaka Konvencija. Komiteja aicina dalībvalsti pieņemt likumus par vardarbību ģimenē un nodrošināt, ka vardarbība pret sievietēm tiek izskatīta tiesā un sodīta. Sievietēm, kas kļuvušas par vardarbības upuriem, ir jābūt iespējai nekavējoties gūt tiesisku atlīdzinājumu un aizsardzību, tai skaitā tiesas izdotas pavēles par aizsardzību un netuvošanos, kā arī būtu pieejama juridiskā palīdzība.”

ANO Bērnu tiesību komiteja (CRC)

ANO Bērnu tiesību komiteja izteica bažas, ka vardarbība pret bērniem ir plaši izplatīta problēma un ka vardarbība ģimenē bieži vien tiek uztverta par personisko problēmu.

2006. gada 28. jūnija rekomendācijās CRC/C/LVA/CO/2, kas gatavotas, izvērtējot 2006. gada 16. maijā Latvijas ziņojumu, tika norādīts:

„36. (...) Komiteju satrauc daudzie ziņojumi, tostarp pašu bērnu ziņojumi, no kuriem redzams, ka vardarbība pret bērniem Latvijā joprojām ir plaši izplatīta problēma. Lai gan, kā tiek ziņots, policija izmeklē nopietnākos fiziskas vardarbības un seksuālās ekspluatācijas gadījumus, kuros ir cietuši bērni, Komiteju satrauc vispārējais uzskats, ka vardarbība mājās būtu jāuzskata par personisku jautājumu. Komiteja arī pauž bažas par to, ka trūkst sistemātiski vāktu datu, kas atspoguļotu vardarbības pret bērniem apjomu, un ka trūkst atbilstošu pasākumu un mehānismu šīs problēmas risināšanai.”

ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja (CESCR)

CESCR 2008.gada 7.janvāra rekomendācijās E/C.12/LVA/CO/1, izvērtējot 2007.gadā iesniegto ziņojumu, izteica bažas par vardarbības ģimenē lielu izplatību un to, ka netiek ziņots par daudziem vardarbības pret sievietēm un bērniem gadījumiem.

ANO komiteju, Eiropas Padomes sniegtajos ieteikumos Latvijai izteikti pārmēti par nepietiekamiem pasākumiem vardarbības ģimenē problēmas risināšanai IV

Eiropas Padomes Sociālo tiesību komiteja

- 2012.gada janvārī Eiropas Padomes Sociālo tiesību komiteja, izvērtējot Latvijas nacionālo ziņojumu, publicēja komentārus par Eiropas sociālās hartas 8., 16. un 17.pantu izpildi Latvijā un atzina Latvijas neatbilstību Eiropas sociālās hartas 16.pantam (ģimenes tiesības uz sociālo, juridisko un ekonomisko aizsardzību).
- Šajā ziņojumā tika norādīts: „Komiteja uzsver, ka 16.pants prasa, lai sieviešu aizsardzība tiktu nodrošināta gan normatīvajos aktos (nepieciešamie pasākumi un sodi varmākām, tai skaitā aizsardzības rīkojumi, atbilstošas kompensācijas par cietušo materiālajiem un nemateriālajiem zaudējumiem, iespējā cietušām – un organizācijām, kuras rīkojas viņu vārdā – sniegt savas lietas tiesā un īpašas procedūras, veicot cietušo tiesas ekspertīzes), gan arī praksē (uzticamu datu apkopošana un analīze, apmācības, īpaši policistiem, un pakalpojumi, lai mazinātu vardarbības risku un atbalstītu, un rehabilitētu cietušo). Komiteja uzskata, ka, neskatoties uz pieliktiem pūliņiem pēdējos gados, veiktie pasākumi vardarbības ģimenē problēmas risināšanai nebija pietiekami. Nākamajā ziņojumā Komiteja lūdz sniegt informāciju par normatīvo aktu pielietošanu, aizsargājot no vardarbības ģimenē. Tā arī lūdz nākamajā ziņojumā sniegt visaptverošu aprakstu par veiktajiem pasākumiem, lai apkarotu vardarbību ģimenē pret sievietēm (likumdošanas un praktiski veiktie pasākumi, dati, tiesas lēmumi).”

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka valstij jābūt spējīgai reaģēt jau uz pamattiesību apdraudējumu, negaidot, kad kāds no sabiedrības locekļiem kļūs par cietušo noziedzīgā nodarījumā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2009. gada 9. jūlija spriedumā lietā *Opuz v. Turkey* atzina, ka Turcija pārkāpusi Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 2., 3. un 14. pantu, jo tās iestādes nenodrošināja pietiekamu prasītājas un viņas mātes aizsardzību pret vardarbību no prasītājas vīra puses, kā rezultātā mātes slepkavība netika novērsta. Šī sprieduma 147. punktā uzsvērts, ka vainīgās personas tiesības nedrīkst dominēt pār cietušā tiesībām uz dzīvību, fizisku un garīgu integritāti, savukārt 153. punktā teikts, ka tad, kad valsts iestādēm esošā apdraudošā situācija ir zināma, tās nevar atsaukties uz cietušā attieksmi pret to un neveikt atbilstošus pasākumus, kas varētu novērst agresora radīto apdraudējumu personas fiziskajai integritātei.

- 2011. gada 18. maijā Eiropas Komisija nāca klajā ar priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par aizsardzības pasākumu civillietās savstarpēju atzīšanu (turpmāk – regulas projekts). Tajā paredzēta pārrobežu sadarbība tādu civiltiesisku un administratīvtiesisku aizsardzības pasākumu pret vardarbību atzīšanā un īstenošanā, kurus Latvijas tiesību sistēma pašlaik vēl nepazīst.
- Lai arī regulas projekts neuzliek par pienākumu Latvijai civillietās un administratīvajās lietās ieviest aizsardzības pasākumus pret vardarbību, tomēr Latvijai no regulas projekta izrietēs pienākums īstenot citās Eiropas Savienības dalībvalstīs civillietās un administratīvajās lietās pieņemtus aizsardzības pasākumu pret vardarbību. Lai nediskriminētu Latvijas iedzīvotājus, ir apsverams arī nacionālā līmenī ieviest aizsardzības pasākumus pret vardarbību civillietās un administratīvajās lietās.

Jaunākā Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievieti un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu

Konvencija tika atvērta parakstīšanai tikai 2011.gada 11.maijā, bet uz 2013.gada marta sākumu to jau bija parakstījušas 28 valstis no 47 Eiropas Padomes valstīm (Albānija, Andora, Austrija, Beļģija, Horvātija, Itālija, Malta, Monako, Apvienotā Karaliste, Somija, Francija, Vācija, Grieķija, Islande, Luksemburga, Melnkalne, Norvēģija, Polija, Portugāle, Serbija, Slovākija, Slovēnija, Spānija, Ukraina, Zviedrija, Maķedonija, Turcija, Nīderlande).

Konvencijas 29.panta 1.punkts: Konvencijas dalībvalstis pieņem normatīvos aktus un veic citus pasākumus, kas vajadzīgi, lai vardarbības upurus nodrošinātu ar atbilstošiem civiltiesiskās aizsardzības līdzekļiem pret vardarbības izdarītāju.

- 2012.gada novembrī tieslietu ministrs iesniedza izskatīšanai Ministru kabinetā un Ministru kabineta komitejā likumprojektu paketi, kas paredz no vardarbības un vajāšanas cietušajām personām iespēju pēc savas iniciatīvas civilprocesa ietvaros vērsties tiesā, tai skaitā ar policijas starpniecību, un lūgt tiesu noteikt ierobežojumus vardarbīgajai personai. Paredzams, ka likumprojektu pakete drīzumā tiks virzīta izskatīšanai Ministru kabineta sēdē.
- 2013.gada februārī tieslietu ministrs iesniedza izskatīšanai Ministru kabinetā politikas plānošanas dokumentu – Preventīvo piespiedu līdzekļu koncepcija – kas paredz izveidot tādu preventīvu līdzekļu sistēmu, ko valsts un pašvaldību institūcijas, savstarpēji sadarbojoties, varēs piemērot vardarbības un tās cēloņu novēršanai.

Preventīvo piespiedu līdzekļu konceptcija

Konceptcijas mērķis: mainīt uzsvaru no vardarbības seku novēršanas uz cīņu ar vardarbības cēloņiem.

Pamatojums: izpratne par to, ka Satversmē noteiktais valsts pienākums aizsargāt ikvienas personas pamattiesības ietver ne vien pienākumu šādus pārkāpumus aizliegt un noteikt atbildību par aizlieguma pārkāpumu, bet arī veikt pasākumus, lai pamattiesību pārkāpumus novērstu.

Preventīvo piespiedu līdzekļu konceptija

Preventīvie piespiedu līdzekļi (PPL): pasākumi vardarbības novēršanai, lai panāktu personas un sabiedrības lielāku drošību.

Mērķa grupa: personas no 11 gadu vecuma, kuru uzvedībā tiks konstatēti vardarbības riski un kuras citādi radīs vai varēs radīt vardarbības risku.

Vardarbības risks: apdraudējums citas personas vai personu dzīvībai, veselībai, dzimumneaizskaramībai, tikumībai vai brīvībai.

Individualizēta pieeja - plašs dažādu PPL klāsts vardarbības riska un tā cēloņu novēršanai:

- 1) personas uzraudzība - personas uzvedības uzraudzība un tās pakļaušana preventīvo piespiedu līdzekļu piemērotāja norādītajiem ierobežojumiem.

Tās ietvaros personai varēs uzlikt dažādus pienākumus un aizliegumus, kas:

- vērsti uz personas uzvedības **ārēju ietekmēšanu**;
- vērsti uz to, lai **risinātu problēmas**, kas ir vardarbības riska pamatā.

Preventīvo piespiedu līdzekļu konceptija

- pienākums ziņot par dzīvesvietu un darba vai mācību vietu, kā arī izbraukšanu no dzīvesvietas;
- pienākums noteiktā laikā atrasties noteiktā vietā;
- aizliegums tuvoties noteiktai vietai;
- aizliegums piedalīties noteiktos publiskos vai citos pasākumos;
- aizliegums tuvoties un sazināties ar noteiktu personu vai personu loku;
- aizliegums lietot apreibinošas vielas;

Preventīvo piespiedu līdzekļu konceptija

- pienākums saņemt **sociāli rehabilitējošus pakalpojumus** (speciālistu konsultācijas, sociāli rehabilitējošas programmas)

*pakalpojumu klāsts nav precizēts – iespējas konkrētam gadījumam izvēlēties visatbilstošākos un efektīvākos sociāli rehabilitējošos pakalpojumus būs tieši atkarīgas no tā, cik plašs būs valsts vai pašvaldību finansēto pakalpojumu klāsts, jo:

- bez personas piekrišanas varēs piemērot tikai valsts vai pašvaldības finansētus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus
- ar personas piekrišanu (persona motivēta līdzdarboties) nepieciešamības gadījumā varēs piemērot arī tādus pakalpojumus, kuri ir jāfinansē pašam pakalpojumu saņēmējam.

Preventīvo piespiedu līdzekļu konceptija

2) **rehabilitējošās aizsardzības noteikšana** - palīdzības sniegšana (atbalsta pasākumi) ne tikai personām, kuras rada apdraudējumu sabiedrībai, bet arī apdraudētajām personām:

-palīdzība dokumentu noformēšanā,

-palīdzība dzīvesvietas meklēšanā (*piemēram, informācijas sniegšana, vietas patversmē (tai skaitā – sociālajā patversmē), kopmītnēs vai kādā citā dzīvojamā platībā nodrošināšanā uz laiku, vai, piemēram, sociālā dzīvokļa īres tiesību piešķiršana*),

-nodarbinātības pasākumi (*piemēram, karjeras plānošanas konsultācijas, speciālistu konsultācijas*),

-psiholoģiskā palīdzība un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi;

3) **preventīvā drošības nauda** - pienākums uz noteiktu laika periodu (ne ilgāku par diviem gadiem) iemaksāt valsts kasē noteiktu naudas summu (50 līdz 5000 latu apmērā), kuru persona zaudēs, ja noteiktajā laika periodā izdarīs vardarbīgo nodarījumu vai nepiedalīsies tai noteiktajās sociālās rehabilitācijas programmās.

Preventīvo piespiedu līdzekļu piemērošanas principi

PPL būs piemērojami tik ilgi, cik ilgi pastāvēs vardarbības risks – noteikto termiņu nepieciešamības gadījumā varēs vairākkārt pagarināt.

Apdraudētās vai cietušās personas iesniegums nebūs nepieciešams – valsts un pašvaldību institūcijas būs tiesīgas ierosināt lemt par PPL piemērošanu, ja tām būs pamats uzskatīt, ka konkrēta persona rada vardarbības risku citai personai vai sabiedrībai kopumā.

Kompetento institūciju savstarpēja sadarbība – tiks veicināta savstarpēja informācijas apmaiņa par iespējamo vardarbības risku, kā arī katrs gadījums tiks kopīgi izvērtēts un kopīgi tiks pieņemts lēmums par labāko risinājumu .

Starpinstitucionālās sadarbības grupā būs pārstāvēti: pašvaldību sociālais dienests, bāriņtiesa un pašvaldības policija, kā arī Valsts policija, Valsts probācijas dienests un citi konkrētājā gadījumā nepieciešamie speciālisti.

Vardarbība un civilprocess. Pamatprincipi.

- Vardarbības upura cilvēktiesību (uz dzīvību, brīvību, personas neaizskaramību, veselību) prioritāte pār vardarbīgās personas tiesībām uz īpašumu ir nostiprināta Eiropas Padomes dokumentos un ANO rekomendācijās.
- Izskatīt jautājumu par personisko tiesību (tiesības uz dzīvību, brīvību, personas neaizskaramību, veselību, dzimumneaizskaramību, privātās dzīves, mājojuma un korespondences neaizskaramību) aizsardzības nodrošināšanu pieļaujams jebkurā procesa stadijā, arī pirms prasības celšanas tiesā.
- Ja tiesa pieņēmusi lēmumu par vardarbības upura personisko tiesību aizsardzības nodrošināšanu pirms prasības celšanas, vardarbības upurim nav pienākums celt prasību, bet tas var būt vardarbības upura interesēs, lai „saņemtu aizsardzības turpinājumu”.
- Likumprojekts paredz attiecināt civilprocesuālo aizsardzību iespējami plaši, arī pret citām vardarbības formām, kas neizriet no attiecībām vienā mājsaimniecībā, proti, tas paredz aizsardzības iespēju, ja ir pamats uzskatīt, ka personas personiskās tiesības tiek aizskartas vai varētu tikt aizskartas.
- Vardarbības upuriem paredzēts atvieglot pierādījumu nastu, vienlaikus vispārēji stiprinot lietas dalībnieku atbildību par nepatiesas informācijas sniegšanu tiesai (panākta vienošanās ar tiesu varas pārstāvjiem un paredzēts sniegt kā priekšlikumus Saeimā starp lasījumiem).

Civilprocesa likuma grozījumu projektā paredzētie cietušā personisko tiesību aizsardzības līdzekļi ir:

- pienākums atbildētājam atstāt un aizliegums atgriezties un uzturēties mājoklī, kurā pastāvīgi dzīvo prasītājs;
- aizliegums atbildētājam atrasties mājoklim, kurā pastāvīgi dzīvo prasītājs, tuvāk par tiesas lēmumā par personisko tiesību aizsardzības līdzekļu noteikšanu minēto attālumu;
- aizliegums atbildētājam uzturēties noteiktās vietās;
- aizliegums atbildētājam satikties ar prasītāju un uzturēt fizisku vai vizuālu saskari ar to;
- aizliegums atbildētājam jebkurā veidā sazināties ar prasītāju;
- aizliegums atbildētājam, izmantojot citu personu starpniecību, organizēt satikšanos vai jebkāda veida sazināšanos ar prasītāju;
- aizliegums atbildētājam izmantot prasītāja personas datus;
- citi tiesas vai tiesneša noteiktie aizliegumi un pienākumi atbildētājam, kuru mērķis ir nodrošināt atbildētāja personisko tiesību aizsardzību.

- Apmierinot pieteikumu par personisko tiesību aizsardzības nodrošināšanu pirms prasības celšanas, tiesa vai tiesnesis nosaka prasītājam termiņu prasības pieteikuma iesniegšanai tiesā, ne ilgāku par vienu gadu, bet, ja tiek, atbildētājam, kas pastāvīgi dzīvo mājoklī kopā ar prasītāju, noteikti šādi personisko tiesību aizsardzības līdzekļi – pienākums atbildētājam atstāt un aizliegums atgriezties un uzturēties mājoklī, kurā pastāvīgi dzīvo prasītājs; aizliegums atbildētājam atrasties mājoklim, kurā pastāvīgi dzīvo prasītājs, tuvāk par tiesas lēmumā par personisko tiesību aizsardzības līdzekļu noteikšanu minēto attālumu – ne ilgāku par 30 dienām.
- Personisko tiesību aizsardzības nodrošināšana ir spēkā līdz dienai, kad spriedums pamatprasībā stājas likumīgā spēkā. Tomēr tiesa spriedumā var noteikt, ka personisko tiesību aizsardzības nodrošināšana turpina būt spēkā arī pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā, bet ne ilgāk kā vēl vienu gadu pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā, bet, ja atbildētājam, kas pastāvīgi dzīvo mājoklī kopā ar prasītāju, noteikti šādi personisko tiesību aizsardzības līdzekļi - pienākums atbildētājam atstāt un aizliegums atgriezties un uzturēties mājoklī, kurā pastāvīgi dzīvo prasītājs; aizliegums atbildētājam atrasties mājoklim, kurā pastāvīgi dzīvo prasītājs, tuvāk par tiesas lēmumā par personisko tiesību aizsardzības līdzekļu noteikšanu minēto attālumu - ne ilgāk kā vēl 30 dienas.

- Ja pieteikums par personisko tiesību aizsardzības nodrošināšanu apmierināts pirms prasības celšanas un prasība tiesas noteiktajā termiņā netiek celta, ieinteresētā puse var prasīt nodrošināšanu atcelt.
- Pieteikumu par personisko tiesību aizsardzības nodrošināšanu tiesnesis izlemj ne vēlāk kā nākamajā darbdienā pēc pieteikuma saņemšanas, ja kavēšanās varētu radīt neatgriezenisku prasītāja personisko tiesību aizskārumu, iepriekš par to nepaziņojot lietas dalībniekiem.
- Ja risks nav tik augsts, tiesa pieteikumu par personisko tiesību aizsardzības nodrošināšanu izlemj 20 dienu laikā pēc pieteikuma saņemšanas.
- Pieteikuma iesniedzēji – par personisko tiesību aizsardzības nodrošināšanu – ir atbrīvoti no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos.

Civilprocesuālā aizsardzība pret vardarbību un policija

- Likumprojekts paredz, ka kontroli pār tiesas lēmumu par personisko tiesību aizsardzības nodrošināšanu pildīšanu veic policija (tikai Valsts policija). Šāds risinājums izvēlēts, ņemot vērā, ka personisko tiesību aizsardzības līdzekļi tiek noteikti tad, ja ir pamats uzskatīt, ka personas personiskās tiesības tiek aizskartas vai varētu tikt aizskartas, un līdz ar to ir nepieciešama tūlītēja nekavējoša personas aizsardzība, kā arī var būt nepieciešama spēka pielietošana, ko var nodrošināt tikai policijas struktūrvienības. Jāatzīmē, ka arī citās valstīs, kur arī ir paredzēta civiltiesiskā aizsardzība pret vardarbību un kuras atbildēja uz Tieslietu ministrijas anketu (Austrija, Francija, Moldova, Ungārija, Bulgārija), vardarbīgajai personai civilprocesa ietvaros noteikto aizliegumu pildīšanas kontroli primāri veic policijas struktūras. Arī valstīs, kur nav tieši paredzēta civiltiesiskā aizsardzība pret vardarbību, bet gan administratīvi tiesiskais („policejiskais”) vardarbības aizsardzības mehānisms, aizsardzības līdzekļus uzliek pati policija un arī pildīšanu uzrauga policija (Dānija, Zviedrija).
- Par ļaunprātīgu nolēmuma par personisko tiesību aizsardzības nodrošināšanu nepildīšanu paredzēts, ka iestāsies kriminālatbildība.

Civilprocesuālā aizsardzība pret vardarbību un policija II

- Līdz ar likumprojektu “Grozījumi Civilprocesa likumā” tiek virzīts arī likumprojekts “Grozījumi likumā “Par policiju””, kas paredz radīt arī jaunas tiesības Valsts policijai un Pašvaldību policijai izsaukuma uz mājsaimniecību laikā. Proti, tiek paredzētas tiesības policijai izsaukuma laikā uz rakstveida pieteikuma pamata gadījumos, kad pastāv tūlītēji draudi, ka persona, kas atrodas mājoklī vai tā tuvumā, varētu nodarīt kaitējumu citas personas, kas pastāvīgi dzīvo šajā mājoklī, brīvībai vai veselībai, pieņemt lēmumu, kas uzliek par pienākumu personai, kas rada draudus, atstāt, neatgriezties un nezturēties mājoklī vai nezturēties mājokļa tuvumā (policijas lēmums par nošķiršanu) uz laiku līdz septiņām dienām no lēmuma pieņemšanas brīža.
- Ja aizsargājamā persona vēlēšies, lai pēc policijas lēmuma tiesa izskata arī jautājumu par personisko tiesību aizsardzības līdzekļa noteikšanu - personisko tiesību aizsardzības nodrošināšanu, policija ne vēlāk kā nākamajā darbdienā savu lēmumu un saistītos dokumentus nosūtīs tiesai jautājuma par personisko tiesību aizsardzības līdzekļa noteikšanu vardarbīgajai personai izskatīšanai.
- Policijas pagaidu lēmumu sasaiste ar personisko tiesību aizsardzības līdzekļiem ir tikai pagaidu risinājums - nākotnē, kad tiks īstenoti Preventīvo piespiedu līdzekļu koncepcijā paredzētie risinājumi, plānots šos lēmumus sasaistīt ar preventīvo piespiedu līdzekļu sistēmu.

Paredzēts, ka attiecīgie likumprojekti stāsies spēkā 2014.gada 1.janvārī.

- Ņemot vērā, ka ļoti bieži vardarbība notiek alkohola reibumā, paralēla problēma, kurai ir nepieciešams risinājums, ir jautājums par pietiekoša atskurbšanas telpu tīkla izveidi Latvijā. Ja vardarbība notiek alkohola reibumā, līdz atskurbšanas brīdim šādas personas nogādājamas speciālās atskurbšanai piemērotās telpās, kur tās iespējams ne tikai izolēt no sabiedrības uz laiku, līdz tās atskurbst, bet arī nepieciešamības gadījumā sniegt tām medicīnisko palīdzību. Finanšu līdzekļu trūkuma dēļ ilglaicīgi valsts mērogā nav atrisināti jautājumi par atskurbšanas telpu ierīkošanu.
- Jautājums par atskurbšanas telpu izveidi tiek risināts Alkoholisko dzērienu patēriņa mazināšanas un alkoholisma ierobežošanas rīcības plānā 2012.-2014.gadam, kas paredz starpinstitūciju darba grupas izveidi.

Paldies par uzmanību!